

BEBAN TUGAS DI KALANGAN GURU SEKOLAH RENDAH

Kertas Projek Sarjana **ini** dikemukakan kepada Sekolah Siswazah
sebagai memenuhi Sebahagian Daripada
Syarat Penganugerahan **Ijazah** Sarjana **Sains** (Pengurusan)
Universiti Utara Malaysia

Oleh

Muhammad Shukri Bin Salleh
JUN 1998

© Muhammad Shukri bin Salleh, 1998, Hakcipta Terpelihara

**Sekolah Siswazah
(Graduate School)
Universiti Utara Malaysia**

**PERAKUAN KERJA KERTAS PROJEK
(Certification of Project Paper)**

Saya, yang bertandatangan, memperakukan bahawa
(I, the undersigned, certify that)

MUHAMMAD SHUKRI BIN SALLEH

calon untuk Ijazah
(candidate for the degree of) **SARJANA SAINS PENGURUSAN**

telah mengemukakan kertas projek yang bertajuk
(has presented his/her project paper of the following title)

BEBAN TUGAS DI KALANGAN GURU SEKOLAH RENDAH

seperti yang tercatat di muka surat tajuk dan kulit kertas projek
(as it appears on the title page and front cover of project paper)

bahawa kertas projek tersebut boleh diterima dari segi bentuk serta kandungan,
dan meliputi bidang ilmu dengan memuaskan.
(that the project paper acceptable in form and content, and that a satisfactory
knowledge of the field is covered by the project paper).

Nama Penyelia
(Name of Supervisor): **TN HJ. ISHAK KHAMIS**

Tandatangan
(Signature)

Ishak Khamsi

Tarikh
(Date)

28/6/98

KEBENARAN MENGGUNA

Tesis ini diserahkan sebagai memenuhi sebahagian daripada syarat penganugerahan Ijazah Sarjana Universiti Utara Malaysia. Saya bersetuju membenarkan pihak perpustakaan Universiti Utara Malaysia mempamerkannya sebagai bahan rujukan umum. Saya juga bersetuju bahawa kebenaran untuk membuat salinan sama ada sebahagian atau keseluruhan bagi tujuan akademik mestilah mendapat kebenaran daripada penyelia saya atau semasa ketiadaan beliau, kebenaran tersebut boleh diperolehi daripada Dekan Sekolah Siswazah. Sebarang bentuk salinan, penerbitan atau penggunaan sama ada sebahagian atau keseluruhan tesis ini untuk tujuan komersial dan keuntungan adalah dilarang sama sekali tanpa kebenaran bertulis daripada saya. Di samping itu, pernyataan rujukan kepada saya dan Universiti Utara Malaysia hendaklah dinyatakan jika sebarang bentuk rujukan dibuat ke atas tesis ini.

Kebenaran untuk menyalin atau menggunakan tesis ini sama ada sebahagian atau keseluruhannya hendaklah dibuat dengan menulis kepada:

**Dekan
Sekolah Siswazah
Universiti Utara Malaysia
06010 UUM Sintok
Kedah Darul Aman.**

ABSTRAK

Kajian ini dijalankan untuk mendapat maklumat tentang beban tugas guru-guru sekolah rendah. Fokus kajian ialah untuk mengetahui perkara-perkara berikut:

1. jumlah masa yang digunakan oleh guru-guru bagi melaksanakan tugas-tugas akademik di sekolah
2. jumlah masa yang digunakan oleh guru-guru bagi melaksanakan tugas-tugas bukan akademik di sekolah
3. bilangan tugas yang diberikan kepada seseorang guru
4. Tanggapan guru terhadap beban tugas masing-masing.

Beban tugas seseorang guru diukur dengan mengira jumlah masa yang digunakan bagi melakukan sesuatu kerja. Soal selidik telah diedarkan kepada 67 orang guru di dua buah sekolah rendah di bandar Kota Bharu iaitu Sekolah Kehangsaan Sultan Ismail (1) dan Sekolah Kebangsaan Tanjong Mas. Kesemua responden mengemhalikan soal selidik yang lengkap dan boleh dianalisa. Data-data yang diperolehi dianalisa menggunakan SPSS (Statistical Package for Social Sciences). Keputusan kajian menunjukkan bahawa secara puratanya seorang guru menggunakan jumlah masa sebanyak 81.68 jam seminggu bagi melaksanakan tugas-tugas akademik (36.67 jam seminggu atau 44.9%) dan tugas-tugas bukan akademik (45.01 jam atau 55.1%). Dari segi pengagihan tugas yang dipertanggungjawabkan, didapati kebanyakan guru memegang 13 tugas yang terdiri daripada tugas guru kelas, tugas-tugas kokurikulum dan tugas-tugas khas seperti guru disiplin, guru pengawas dan sebagainya. Daripada kajian juga, rata-rata guru menganggap beban tugas mereka adalah berat. Cadangan juga telah diberikan bagi membantu menyelesaikan masalah beban tugas yang terpaksa ditanggung oleh para guru sekolah rendah.

ABSTRACT

The study was conducted to gather information on the workload of the primary school teachers. The aims of the study are to investigate:

1. the total time taken by teachers to perform academic duties in school
2. the total time taken by teachers to perform non-academic duties in school
3. the duties allocated to each teacher
4. the teachers' perception about their workload

The teacher's workload is measured based on the total time taken to perform certain duties. Questionnaires were distributed to 67 primary school teachers in Kota Bharu, which were Sekolah Kebangsaan Sultan Ismail (1) and Sekolah Kebangsaan Tanjong Mas. All respondents had completed and returned the questionnaires, which could be analysed. The data collected were analysed using the SPSS package. The findings showed that each teacher works at average 81.68 hours per week to implement academic duties (36.67 hours per week or 44.9%) and non-academic duties (45.01 hours per week or 55.1%). The distribution of duties among teachers revealed that mostly teachers have 13 duties, which include being a class teacher, co-curriculum duties and special posts like discipline teacher and prefect teacher. The study also found that teachers assumed their workload is heavy. The suggestions were made in order to settle the teacher's workload among primary school teachers.

PENGHARGAAN

Alhamdulillah, kesyukuran tertinggi buat Allah SWT kerana dengan limpah kurniaNya, hidayah, rahmat dan petunjukNya, kesabaran dan kekuatan yang diberikanNya, maka kajian ini dapat disempurnakan dengan jayanya seperti yang dirancang.

Setinggi-tinggi penghargaan dinukilkan untuk Institut Aminuddin Baki, Kementerian Pendidikan Malaysia khususnya Dr. Ibrahim Bajunid dan UUM khasnya Profesor Madya Dr. Ibrahim Abdul Hamid kerana kedua-dua cendekiawan ini telah mengilham serta membuka ruang dan peluang kepada warga pendidik memartabatkan keilmuan ke peringkat yang sepatutnya. Begitu juga untuk para pensyarah yang merupakan mahaguru sepanjang pertapaan setahun di sini.

Penghargaan dan ribuan terima kasih buat Tuan Haji Ishak bin Khamis kerana sudi menyelia serta sentiasa memberi dorongan dan tunjuk ajar sepanjang penyempurnaan tugas ini. Begitu juga buat guru-guru Sekolah Kebangsaan Sultan Ismail (1) dan Sekolah Kebangsaan Tanjong Mas, Kota Bharu, Kelantan kerana sudi meluangkan masa menjawab soal selidik.

Tidak ketinggalan buat rakan-rakan IAB-UUM Kohort 6 khususnya ahli Kumpulan Pelangi -- Goh, Jaya, Govinda dan Saudi yang sama-sama mencari persamaan dan kecemerlangan tanpa meminggirkan nilai-nilai setiakawan.

Semoga kita semua akan diangkat darjat oleh Allah ke tempat yang sesuai sebagaimana firman Allah yang bermaksud, “Allah akan mengangkat darjat di kalangan kamu orang-orang yang beriman dan yang diberikan ilmu pengetahuan beberapa darjat”. Insyaallah.

Teristimewa Buat

Isteri Tercinta
Wanie

Anak-Anak Tersayang,
Adib Mursyidi
Ameer Sabrin

Bonda Hajjah Wan Aminah
Ayahanda Haji Sallehuddin
Yang Tidak Pernah Luntur Menabur Kasih Sayang Dan Doa Restu
Sejak Lahir Hingga Kini

Mertua:
Abah
Arwah Ma (17 Mac 1998)
yang tidak sempat menatap kejayaan ini.

..... “Sesungguhnya kalian semua adalah pencetus, pendorong dan pemangkin
kejayaan ini dan kejayaan-kejayaan yang mendatang. Insyaallah.”

KANDUNGAN

Muka Surat

KEBENARAN MENGGUNA	i
ABSTRAK (BAHASA MELAYU)	ii
ABSTRAK (BAHASA INGGERIS)	iii
PENGHARGAAN	iv
KANDUNGAN	vi
SENARAI JADUAL	ix
SENARAI RAJAH	xi

BAB I   PENGENALAN

1.1	Pendahuluan	1
1.2	Pernyataan Masalah	3
1.3	Tujuan Kajian	7
1.4	Kepentingan Kajian	7
1.5	Persoalan Kajian	9
1.6	Batasan Kajian	9
1.6.1	Lokasi	9
1.6.2	Sample Kajian	10
1.6.3	Beban Tugas	10

1.7	Definisi Istilah	10
1.7.1	Guru	10
1.7.2	Beban Tugas	11
1.7.3	Tugas Akademik	11
1.7.4	Tugas Bukan Akademik	11

BAB II   SOROTAN LITERATUR

2.1	Pendahuluan	13
2.2	Peranan Guru	13
2.3	Kaitan Antara Beban Tugas Dengan Stress	15
2.4	Hubungan Antara Beban Tugas Dengan Kepuasan Kerja	19
2.5	Kajian-Kajian Lepas	21
2.6	Penutup	25

BAB III   METODOLOGI KAJIAN

3.1	Pendahuluan	27
3.2	Rekabentuk Kajian	27
3.3	Sample Kajian	29
3.4	Instrumen Kajian	29
3.5	Prosedur Kajian	37
3.6	Kajian Rintis	37
3.7	Kajian Sebenar	38
3.8	Analisa Data	40
3.9	Penutup	40

BAB IV   ANALISA DATA

4.1	Pendahuluan	41
4.2	Responden Kajian	42
4.3	Beban Tugas Yang Dilaksanakan Oleh Guru	
4.3.1	Beban Tugas Akademik	48
4.3.2	Beban Tugas Bukan Akademik	54
4.4	Jumlah Tugas Yang Diberikan Kepada Guru	61
4.5	Tanggapan Guru Terhadap Beban Tugas	66
4.6	Penutup	68

BAB V   RUMUSAN DAN CADANGAN

5.1	Pendahuluan	70
5.2	Rumusan Kajian Dan Perbincangan	70
5.3	Cadangan-Cadangan	74
5.4	Penutup	75

RUJUKAN	76
----------------	----

LAMPIRAN	82
-----------------	----

SENARAI JADUAL

No. Jadual	Tajuk	Muka Surat
1	Taburan Responden Mengikut Jantina Dan Sekolah	43
2	Taburan Responden Mengikut Jantina, Umur, Status Perkahwinan Dan Keturunan	44
3	Taburan Responden Mengikut Pengalaman Mengajar, Status Jawatan Guru Dan Taraf Sekolah	46
4	Taburan Responden Mengikut Jawatan Pentadbiran Dan Guru Tingkatan	47
5	Pembahagian Jumlah Masa (Jam) Dalam Seminggu Bagi Menjalankan Tugas Akademik Rutin	49
6	Pembahagian Jumlah Masa (Jam) Dalam Setahun Bagi Melaksanakan Tugas Akademik Bermusim	50
7	Pembahagian Purata Masa (Jam) Dalam Seminggu Bagi Menjalankan Tugas Akademik	52
8	Pembahagian Jumlah Masa (Jam) Dalam Seminggu Bagi Melaksanakan Tugas Bukan Akademik Rutin	54

9	Pembahagian Jumlah Masa (Jam) Setahun Bagi Menjalankan Tugas Bukan Akademik Bermusim	56
10	Pembahagian Jumlah Masa (Jam) Dalam Seminggu Bagi Melaksanakan Tugas Bukan Akademik	58
11	Pembahagian Purata Jumlah Masa Guru Bagi Menjalankan Tugas Dalam Seminggu	59
12	Taburan Jumlah Jawatan Yang Dipegang Oleh Guru Bagi Jawatan Guru Kelas, Tugas-Tugas Kokurikulum Dan Tugas-Tugas Khas	62
13	Taburan Jumlah Bilangan Tugas Yang Dipegang Oleh Guru (Tugas Guru Kelas, Tugas-Tugas Kokurikulum Dan Tugas-Tugas Khas)	64
14	Tanggapan Guru Terhadap Beban Tugas	66

SENARAI RAJAH

No. Rajah	Tajuk	Muka Surat
1	Pembahagian Masa (Peratus) Yang Digunakan Untuk Melaksanakan Tugas akademik Seminggu	53
2	Pembahagian Masa (Peratus) Yang Digunakan Bagi Melaksanakan Tugas Bukan Akademik Dalam Seminggu	58
3	Peratus Pembahagian Jumlah Masa Guru Bagi Menjalankan Tugas Dalam Seminggu	60
4	Taburan Jumlah Bilangan Tugas Yang Dipegang Oleh Guru	65

BAB I

Pengenalan

1.1 Pendahuluan

Perkembangan sistem pendidikan di Malaysia adalah selaras dan selari dengan perkembangan dasar negara. Setiap dasar yang dilaksanakan oleh negara akan diikuti oleh perubahan sistem pendidikan bagi memenuhi dasar negara tersebut. Hakikat ini boleh dilihat pada tahun 1970 apabila kerajaan mengisytiharkan pelaksanaan Dasar Ekonomi Baru. Dasar ini bertujuan memupuk perpaduan rakyat menerusi strategi serampang dua mata iaitu:

“Membasmi kemiskinan dengan meninggikan taraf pendapatan dan menambahkan peluang-peluang pekerjaan untuk semua rakyat Malaysia tanpa mengira kaum. Mempercepatkan proses penyusunan masyarakat Malaysia untuk membaiki keadaan ekonomi yang tidak seimbang agar dapat mengurangkan dan akhirnya menghapuskan pengenalan kaum mengikut fungsi-fungsi ekonomi.”

(Kajian Semula Rancangan Malaysia Ke 2 1971-75, hlm.1)

Sejajar dengan perubahan dasar kerajaan, pada tahun 1974 Jawatankuasa Kabinet telah ditubuhkan untuk mengkaji pelaksanaan dasar pendidikan kebangsaan. Tugas utama jawatankuasa ini ialah menilai kejayaan sistem

The contents of
the thesis is for
internal user
only

RUJUKAN

- Abdul Rahman Hj.Arshad (1979). Pendidik Hari Ini Dan Esok. ***Kertas KerjaSeminar Pendidikan Kebangsaan***, UKM, Bangi.
- Adnan Kamis (1993). ***Kurikulum Bersepadu Sekolah Menengah : Pandangan Dan Maklumbalas***. Bangi : Penerbit Universiti Kebangsaan Malaysia.
- Arumugam Kalimuthu (1975). ***“A Study of the Teacher’s Role and Role Conflicts as Perceived by Pupils, Teacher and Principals in Selected Secondry Schools in the State of Malacca.”*** Dissertasi Universiti Malaya, Kuala Lumpur
- Atan Long (1978). ***Psikologi Pendidikan***. Kuala Lumpur : Dewan Bahasa Dan Pustaka
- Azman Anuar (1995). Status Dan Daya Juang Guru Menurun. ***Majalah Mastika, Mei***, 12-14.
- Bahagian Pendidikan Guru (1982). ***The Philosophy of Teacher Education In Malaysia***. Kuala Lumpur
- Bahagian Perancangan Dan Penyelidikan Pendidikan (1992). ***Perangkaan Pendidikan Di Malaysia***. Kementerian Pendidikan Malaysia: Dewan Bahasa Dan Pustaka.
- Baker, D.L (1987), “Perceived Problems of Elementary School Teachers Related To Grade Level, Teaching Experience and Student Background.” ***Diss. Abstr. Inter.*** 47 (11-A), hlm.406
- Berita Harian (1989). 26 September

- Chamberline, L.J (1981). Burnout: A Threat To Teacher. *School and Community*, 68 (8), 15 - 16
- Che Yaacob bin Che Amat (1996). *Punca Ketegangan Guru Matematik Sekolah Rendah Di Kelantan*. Tesis Sarjana Sains Pengurusan, Universiti Utara Malaysia
- Coldicot, P.J (1985). Organisational Causes of Stress On The Individual Teacher, *Educational Management and Administration*, 13, 90-93
- Cooper, C.L and Payne, R (1978). *Stress At Work*. Checester: John Wiley and Sons.
- Dodd, W.A (1979). *Guru Dengan Tugasnya*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa Dan Pustaka
- Dorel, V.P. "Stress, Burnout and Coping: A Comparison of Merit Award Winning and Non-Winning Teachers." *Diss. Abstr. Intern.* 48 (12-A)
- Dubrin, A.J (1988). *Human Relation: A Job Oriented Approach (4th.Edition)*. New Jersey: Prentice Hall, 66 – 136.
- Dubrin, A.J (1988). *Human Relation For Careers And Personel Success (2nd. Edition)*. New Jersey: Prentice Hall, 78 -- 83.
- Edgerton, S.K (1977). Teachers In Role Conflict : The Hidden Dilemma. *Phi Delta Kappan*, 58(9), 13 –16
- Finley, E.R (1982). Teaching: No Way To Beat The 8 hr. Grid. *School and Community* 68(9); 8- 9
- Goble, N.M (1982). "New Angels on the Issue of Teachers' Working Conditions." *Phi Delta Kappan*, 63 (8) hlm. 414
- Greupner, J.G (1989). Minnesota Public Secondry Principals: An Examination of Comparisons in Job Stress From 1980 to 1988. PhD. University of Minnesota. *ProQuest – Dissertation Abstracts*.

- Hassan Langgulung (1991). *Pendidikan Islam Menghadapi Abad Ke 21*. Shah Alam: Hizbi
- Hussein Ahmad (1993). *Pendidikan Dan Masyarakat Antara Dasar, Reformasi Dan Wawasan*. Edisi Pertama, Kuala Lumpur: Dewan Bahasa Dan Pustaka
- Hoyle, E. (1969). *The Role Of The Teacher London*. Routledge and Kagan Paul
- Ibrahim Saad (1986). *Isu Pendidikan Di Malaysia*. Edisi Kedua. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa Dan Pustaka
- Kamaruddin Haji Husin (1994). *Dinamika Sekolah Dan Bilik Darjah*. Kuala Lumpur: Utusan Publications & Distributors Sdn Bhd.
- Kamaruddin Kachar (1989). *Strategi Pentadbiran Pendidikan*. Edisi Pertama. Kuala Lumpur: Teks Publishing Sdn. Bhd.
- Kamaruddin Kachar (1989). *Pendidikan Dan Masyarakat*. Edisi Pertama. Kuala Lumpur: Teks Publishing Sdn. Bhd.
- Kamaruddin Kachar (1989). *Kepimpinan Profesional Dalam Pendidikan*. Edisi Pertama. Kuala Lumpur: Teks Publishing Sdn. Bhd.
- Kementerian Pelajaran Malaysia (1979). *Laporan Jawatankuasa Kabinet: Mengkaji Pelaksanaan Dasar Pelajaran*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa Dan Pustaka
- Kementerian Pelajaran Malaysia (1979). *Surat-Surat Pekeliling Ikhtisas Kementerian Pelajaran 1969-1978*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa Dan Pustaka
- Kerajaan Malaysia (1969). *Perintah Am Bab C dan G*. Kuala Lumpur: Jabatan Cetak Negara

- Kyriacou, C and Sutcliffe, J (1978a), Teacher Stress: Prevalance, Source and Symptons, ***British Journal of Educational Psychology***, 48, 159-167
- Kyriacou, C and Sutcliffe, J (1978b), A Model of Teacher Stress. ***Educational Studies***, 4(1), 1-6
- Kyriacou, C (1987). Teacher Stress and Burnout: An International Review. ***Educational Research***, 29, 146 – 152.
- Litt, M.D and Turk, D.C (1985). Sources of Stress and Dissatisfaction in Experienced High School Teachers. ***Jurnal of Education Research***, 78,3. Jan – Feb. 178-185
- Lortie, D.C (1975). ***School Teacher: A Sociological Study***. London: University Of Chicago Press
- Lyons, G (1980). Why Teacher Can't Teach. ***Phi Delta Kappan***, 62(2), 108 – 112
- Mohd. Kamal Hassan (1988). ***Pendidikan Dan Pembangunan: Satu Perspektif Bersepadu***. Kuala Lumpur: Nurin Enterprise
- Mohd. Majid Konting (1990). ***Kaedah Penyelidikan Pendidikan***. Edisi Pertama. Kementerian Pendidikan Malaysia. Dewan Bahasa Dan Pustaka
- Mohd. Yunus Mohd.Noar, et. al. (1982). ***The Philosophy Of Teacher Education***. Kuala Lumpur: Kementerian Pendidikan Malaysia
- Musa Daia (1987). ***Satu Kajian Mengenai Pertalian Saiz Sekolah Dengan Moral Guru Dan Perkembangan Personaliti Murid-Murid***. Latihan Ilmiah UKM, Bangi.
- Nirmala Josephine D/O B.Adbuthantha (1989). ***“Satu Kajian Mengenai Pengaruh Beban Tugas Ke Atas Kepuasan Kerja Guru-Guru Sekolah Menengah Di Selangor.”*** Latihan Ilmiah, UKM, Bangi.

- Nor Azizah Salleh (1988). *Job Satisfaction And Professional Needs Of College Trained Teachers In Selangor Malaysia And Its Implication For Continuing Education*. Dissertation Ph.D, Michigan State University
- Noran Fauziah Yaakub dan Ahmad Mahdzan Ayob (1992). *Guru Dan Perguruan*. Kuala Lumpur : Dewan Bahasa Dan Pustaka.
- Noriah Mohd. Ishak (1994). *Pola Pemilihan Respon Menangani Ketegangan Dan Hubungannya Dengan Punca Ketegangan Di Kalangan Guru-Guru*. Ijazah Sarjana Pendidikan, Universiti Kebangsaan Malaysia
- Norkiah Abdul Kadir (1980). *Hubungan Ketegangan Dan Kepuasan Kerja Di Kalangan Guru-Guru Di Empat Buah Sekolah Di Kajang*. Latihan Ilmiah B.A (Hons), Universiti Kebangsaan Malaysia
- O'Connor, P.R. (1988). Determinants Of Teacher Stress. *Australian Journal Education*. 44-51
- Ooi Hon Bu (1991). *Satu Kajian Mengenai Jenis Tugas Dan Beban Tugas Guru Di Empat Buah Sekolah Menengah Di Daerah Kota Setar, Kedah*. Ijazah Sarjana Muda, Universiti Kebangsaan Malaysia
- Payne, M.A and Furnham, A (1987). Dimentions of Educational Stress in West Indian Secondry School Teachers. *British Journal of Educational Psychology*, 57, 141-150
- Reggins, D.E (1982). An Educator's Battlescure. *School and Community*, 68(6), 11
- Ross, R.R and Almaier, E.M (1994). *Intervention in Occupational Stress: A Handbook of Counselling for Stress at Work*. London: Sage Publication
- Salwa Abu Bakar (1996). *Kajian Mengenai Beban Tugas Guru Sekolah Menengah Di Daerah Johor Bahru, Johor*. Ijazah Sarjana Pendidikan, Universiti Teknologi Malaysia
- Sekaran, Uma (1992). *Research Methods For Business: A Skill Building Approach*. New York : John Wiley & Sons, Inc.

- Shahbudin Ngah (1986). *Satu Kajian Mengenai Tugas Guru Di Dua Buah Sekolah Menengah Di Daerah Muar, Johor*. Dissertasi Universiti Malaya, Kuala Lumpur.
- Siti Radziah Mohd.Said. (1982). *Beberapa Faktor Yang Mempengaruhi Ketegangan Serta Kesannya Ke Atas Guru-Guru Di Sebuah Sekolah Di Kajang*. Latihan Ilmiah B.A (Hons), Universiti Kebangsaan Malaysia
- Steers, R.M (1988). *Introduction To Organisational Behavior (3rd. Edition)*. Illinios: Scott, Foresman and Company
- Strebeck, W.R (1980). "Relationship of Teacher Role Conflicts to Teaching Situations and Myers Briggs Personality Preference Type of Secondary School Teachers." *Diss. Abst. Intern.* 1(41-A), hlm. 50.
- Trendall, C (1989). Stress In Teaching and Teacher Effectiveness: A Study of Teachers Across Mainstream and Special Education, *Educational Research*, 31(1), 52-57
- Wan Mohd.Zahid Mohd.Noordin (1993). *Wawasan Pendidikan Agenda Pengisian*. Edisi kedua, Kuala Lumpur: Nurin Enterprise